ԵՐԿՐՈՐԴ

Տարեգրական Հատուկ

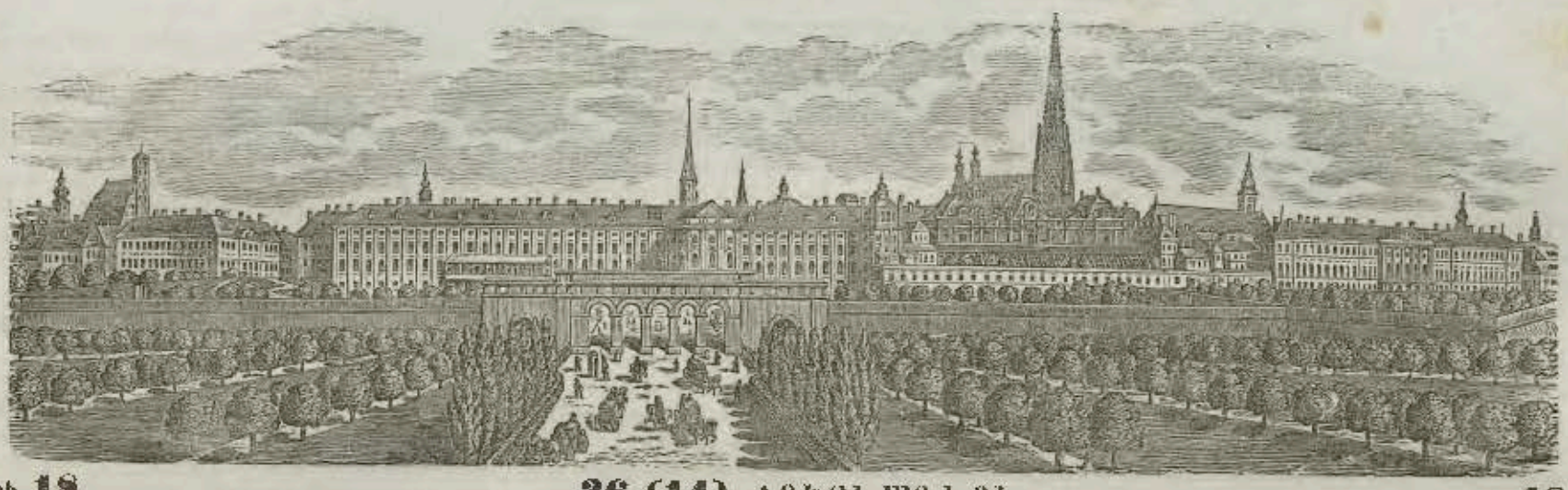

ԹԻՒ 18 — 26 (14) ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ — 1847

ՊԱՐԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ. Ֆրէդերիկա սրբիգրքին թարգմանմը։ — ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ. Արմատականներուն եւ Ուղղափառ եաՀանգիներուն պատերազմը։ Շվեյցարիոյ խռովութիւնը։ — ԳՈՒՌԿԱՆ. Լիվանոնի խռովութիւնը։ — ՀՈՌՈՒԵՑԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Հունգարիոյ եւրոհոգին ու ծերակոյտը։ — ԼՈՒԹԵՐ. Լուսերգարի գործոյն կը հրատարակեն։ — ԳԱՆԳԻՐ. Օմանի դրութիւն սրդին կը մեռնի։ Նոյն դրութիւն Բմիլիր հասնելը։ Ճայիմ ոգ գնոնը։ Թիւրքաստանը Դրամափոխներուն պայքարութիւնն կիրեն։ — ԱՆԳԼԻԱ. Պարլամենտարուն մեծ մասը Լոնդոնն կը հրամանի։ Ցերեւելոն անցած տարուան մուտքը։ Իրլանդայի լուրերը։ — ՍՊԱՆԻԱ. Նոր պրոմոնտանները։ Թագաւորին ու թագաւորը կը հաշտուին։ — ՈՍԿԻՄՈՆԱԿԱՆՆԵՐ. Զանազան տարբերութեան լուրեր։ — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. Շրջագիծ առուտուրը։ Եւրոպա պարտուած փոխուած շրջանի ու խահանէ։ Աղէտալի լուրեր։ — ԹԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ. Սենեպոյ փոխարքայի մը կացութիւնը։ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. Ընդհանրական արտաքին։

ՎԻԵՆՆԱ, 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Ա ՄԵՆՏԻՍ լրագիրը կը ծանուցանէ, որ Հոկտեմբերի 7ին՝ քիչ մը յառաջ վախճանած փրէդերիկա արքայադուստրին մնացորդները թաղեցին։ Մոմերուն խառնութիւնը։ — ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Լիվանոնի խռովութիւնը։ — ՀՈՌՈՒԵՑԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Հունգարիոյ խորհուրդն ու ծերակոյտը։ — ԼՈՒԹԵՐ. Լուսերգարի գործոյն կը հրատարակեն։ — ԳԱՆԳԻՐ. Օմանի դրութիւն սրդին կը մեռնի։ Նոյն դրութիւն Բմիլիր հասնելը։ Ճայիմ ոգ գնոնը։ Թիւրքաստանը Դրամափոխներուն պայքարութիւնն կիրեն։ — ԱՆԳԼԻԱ. Պարլամենտարուն մեծ մասը Լոնդոնն կը հրամանի։ Ցերեւելոն անցած տարուան մուտքը։ Իրլանդայի լուրեր։ — ՍՊԱՆԻԱ. Նոր պրոմոնտանները։ Թագաւորին ու թագաւորը կը հաշտուին։ — ՈՍԿԻՄՈՆԱԿԱՆՆԵՐ. Զանազան տարբերութեան լուրեր։ — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. Շրջագիծ առուտուրը։ Եւրոպա պարտուած փոխուած շրջանի ու խահանէ։ Աղէտալի լուրեր։ — ԹԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ. Սենեպոյ փոխարքայի մը կացութիւնը։ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. Ընդհանրական արտաքին։

Ա ՄԵՆՏԻՍ լրագիրը կը ծանուցանէ, որ Հոկտեմբերի 7ին՝ քիչ մը յառաջ վախճանած փրէդերիկա արքայադուստրին մնացորդները թաղեցին։ Մոմերուն խառնութիւնը։ — ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Լիվանոնի խռովութիւնը։ — ՀՈՌՈՒԵՑԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Հունգարիոյ խորհուրդն ու ծերակոյտը։ — ԼՈՒԹԵՐ. Լուսերգարի գործոյն կը հրատարակեն։ — ԳԱՆԳԻՐ. Օմանի դրութիւն սրդին կը մեռնի։ Նոյն դրութիւն Բմիլիր հասնելը։ Ճայիմ ոգ գնոնը։ Թիւրքաստանը Դրամափոխներուն պայքարութիւնն կիրեն։ — ԱՆԳԼԻԱ. Պարլամենտարուն մեծ մասը Լոնդոնն կը հրամանի։ Ցերեւելոն անցած տարուան մուտքը։ Իրլանդայի լուրեր։ — ՍՊԱՆԻԱ. Նոր պրոմոնտանները։ Թագաւորին ու թագաւորը կը հաշտուին։ — ՈՍԿԻՄՈՆԱԿԱՆՆԵՐ. Զանազան տարբերութեան լուրեր։ — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. Շրջագիծ առուտուրը։ Եւրոպա պարտուած փոխուած շրջանի ու խահանէ։ Աղէտալի լուրեր։ — ԹԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ. Սենեպոյ փոխարքայի մը կացութիւնը։ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. Ընդհանրական արտաքին։

ՎԻԵՆՆԱ, 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Ա ՄԵՆՏԻՍ լրագիրը կը ծանուցանէ, որ Հոկտեմբերի 7ին՝ քիչ մը յառաջ վախճանած փրէդերիկա արքայադուստրին մնացորդները թաղեցին։ Մոմերուն խառնութիւնը։ — ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Լիվանոնի խռովութիւնը։ — ՀՈՌՈՒԵՑԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Հունգարիոյ խորհուրդն ու ծերակոյտը։ — ԼՈՒԹԵՐ. Լուսերգարի գործոյն կը հրատարակեն։ — ԳԱՆԳԻՐ. Օմանի դրութիւն սրդին կը մեռնի։ Նոյն դրութիւն Բմիլիր հասնելը։ Ճայիմ ոգ գնոնը։ Թիւրքաստանը Դրամափոխներուն պայքարութիւնն կիրեն։ — ԱՆԳԼԻԱ. Պարլամենտարուն մեծ մասը Լոնդոնն կը հրամանի։ Ցերեւելոն անցած տարուան մուտքը։ Իրլանդայի լուրեր։ — ՍՊԱՆԻԱ. Նոր պրոմոնտանները։ Թագաւորին ու թագաւորը կը հաշտուին։ — ՈՍԿԻՄՈՆԱԿԱՆՆԵՐ. Զանազան տարբերութեան լուրեր։ — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. Շրջագիծ առուտուրը։ Եւրոպա պարտուած փոխուած շրջանի ու խահանէ։ Աղէտալի լուրեր։ — ԹԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ. Սենեպոյ փոխարքայի մը կացութիւնը։ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. Ընդհանրական արտաքին։

ՌՈՍԻԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ. Ֆրէդերիկա սրբիգրքին թարգմանմը։ — ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ. Արմատականներուն եւ Ուղղափառ եաՀանգիներուն պատերազմը։ Շվեյցարիոյ խռովութիւնը։ — ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Լիվանոնի խռովութիւնը։ — ՀՈՌՈՒԵՑԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Հունգարիոյ խորհուրդն ու ծերակոյտը։ — ԼՈՒԹԵՐ. Լուսերգարի գործոյն կը հրատարակեն։ — ԳԱՆԳԻՐ. Օմանի դրութիւն սրդին կը մեռնի։ Նոյն դրութիւն Բմիլիր հասնելը։ Ճայիմ ոգ գնոնը։ Թիւրքաստանը Դրամափոխներուն պայքարութիւնն կիրեն։ — ԱՆԳԼԻԱ. Պարլամենտարուն մեծ մասը Լոնդոնն կը հրամանի։ Ցերեւելոն անցած տարուան մուտքը։ Իրլանդայի լուրեր։ — ՍՊԱՆԻԱ. Նոր պրոմոնտանները։ Թագաւորին ու թագաւորը կը հաշտուին։ — ՈՍԿԻՄՈՆԱԿԱՆՆԵՐ. Զանազան տարբերութեան լուրեր։ — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. Շրջագիծ առուտուրը։ Եւրոպա պարտուած փոխուած շրջանի ու խահանէ։ Աղէտալի լուրեր։ — ԹԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ. Սենեպոյ փոխարքայի մը կացութիւնը։ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. Ընդհանրական արտաքին։

ՎԻԵՆՆԱ, 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Ա ՄԵՆՏԻՍ լրագիրը կը ծանուցանէ, որ Հոկտեմբերի 7ին՝ քիչ մը յառաջ վախճանած փրէդերիկա արքայադուստրին մնացորդները թաղեցին։ Մոմերուն խառնութիւնը։ — ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Լիվանոնի խռովութիւնը։ — ՀՈՌՈՒԵՑԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Հունգարիոյ խորհուրդն ու ծերակոյտը։ — ԼՈՒԹԵՐ. Լուսերգարի գործոյն կը հրատարակեն։ — ԳԱՆԳԻՐ. Օմանի դրութիւն սրդին կը մեռնի։ Նոյն դրութիւն Բմիլիր հասնելը։ Ճայիմ ոգ գնոնը։ Թիւրքաստանը Դրամափոխներուն պայքարութիւնն կիրեն։ — ԱՆԳԼԻԱ. Պարլամենտարուն մեծ մասը Լոնդոնն կը հրամանի։ Ցերեւելոն անցած տարուան մուտքը։ Իրլանդայի լուրեր։ — ՍՊԱՆԻԱ. Նոր պրոմոնտանները։ Թագաւորին ու թագաւորը կը հաշտուին։ — ՈՍԿԻՄՈՆԱԿԱՆՆԵՐ. Զանազան տարբերութեան լուրեր։ — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. Շրջագիծ առուտուրը։ Եւրոպա պարտուած փոխուած շրջանի ու խահանէ։ Աղէտալի լուրեր։ — ԹԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ. Սենեպոյ փոխարքայի մը կացութիւնը։ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. Ընդհանրական արտաքին։

Ֆրէդերիկա սրբիգրքին թարգմանմը։ — ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ. Արմատականներուն եւ Ուղղափառ եաՀանգիներուն պատերազմը։ Շվեյցարիոյ խռովութիւնը։ — ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Լիվանոնի խռովութիւնը։ — ՀՈՌՈՒԵՑԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Հունգարիոյ խորհուրդն ու ծերակոյտը։ — ԼՈՒԹԵՐ. Լուսերգարի գործոյն կը հրատարակեն։ — ԳԱՆԳԻՐ. Օմանի դրութիւն սրդին կը մեռնի։ Նոյն դրութիւն Բմիլիր հասնելը։ Ճայիմ ոգ գնոնը։ Թիւրքաստանը Դրամափոխներուն պայքարութիւնն կիրեն։ — ԱՆԳԼԻԱ. Պարլամենտարուն մեծ մասը Լոնդոնն կը հրամանի։ Ցերեւելոն անցած տարուան մուտքը։ Իրլանդայի լուրեր։ — ՍՊԱՆԻԱ. Նոր պրոմոնտանները։ Թագաւորին ու թագաւորը կը հաշտուին։ — ՈՍԿԻՄՈՆԱԿԱՆՆԵՐ. Զանազան տարբերութեան լուրեր։ — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. Շրջագիծ առուտուրը։ Եւրոպա պարտուած փոխուած շրջանի ու խահանէ։ Աղէտալի լուրեր։ — ԹԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ. Սենեպոյ փոխարքայի մը կացութիւնը։ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. Ընդհանրական արտաքին։

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ ԿԱՄ ԶՈՒՑՑԷՐԻ

Լիւսիոցեռն ժողովրդեան կեսը, ծանուցանք թէ կրնանք ըսել որ բոլոր Եւրոպա իր մնայորութիւնը հեռաբերութեամբ Ալպեանց առ գեղեցիկ կողմը դարձուցած է, որ չորս կողմանէ մեծամեծ սէրութիւններէ պատած, քանոնէրկու ինքնիշխան ու ազատ սէրութիւններէ կազմուած դաշնակցութիւն մը ժամանակին տասնիկ մրրիկներէն ազատելով մինչեւ հիմա կը տեւէ։ Իսկ մենք քանի որ առ երկրին հիմնական դէպքերուն վրայ կը դրենք, կարծենք թէ առ եօթը ուղղափառ եաՀանգիներուն հաստատութեամբը մեր պարզանաց քաջութիւնն ու ազատութիւնը ապահովեցաւ նկարուած կը տեսնենք։ Հիմա մը անուսուցիչներուն քան մը կ'երեւայ որ տասն երկու ու երկու կէս արմատական եաՀանգիները անիրատութիւնը մինչեւ վերջին ծայրը պիտի հասցընեն։ Բմնատականները ոչ ոք խաղաղութեան համար աղերսագիր մը տուին, կը պատուեն, եւ. ասոնք կարգացողներուն բանաստեղծը ոգեւորիչներ կ'ընեն։ Ա. Դոկտոր եաՀանգին մեծ խորհուրդը Հոկտեմբերի 12ին՝ 73 քուէի դէմ 77 քուէով որոշեց որ եօթը եաՀանգիները Պիոնի ժողովին որոշածի՝ պատերազմս կատարելու ստիպուին մինչեւ 16 ու 17 թուականներուն մէջ զրուցած սղերգագրին 16,000 հոգի ունի ստորագրած էր։ Ա. Նիւթիս վրայ ժողովին մէջ եղած վէճը դրեթէ երկու օր տեւեց։ Նոյնպէս Պրոտեստանտին եաՀանգին մեծ խորհուրդը Հոկտեմբերի 12ին՝ 27 քուէի դէմ 38 քուէով որոշեց որ եօթը եաՀանգիները պատերազմեն. ա դէնքի զօրութեամբ հնազանդեցնելու եաեւէն հիմա։ Վախից յառաջ պրէն առ խնդիրը ժողովրդեան առջեւը հանելու առաջարկութիւնը 29 քուէի դէմ 36 քուէով մերժուած էր։

Ուղղափառ Հելուետիոյի լրագիրը Հոկտեմբերի 11ին Ուենդլիսվէյտէն ա զրպարտ. եաՀանգին ժողովրդեան ժողովրդը կը պատմէ։ Պիոր որ, կ'ըսէ, ժողովրդը մի սիրտ մի հոգի է, ու բոլոր յոյսը Աստուծոյ դրած է, թշնամին հոն դժուարաւ մուտք կրնայ գտնել։ առ ըսելու է նաեւ. երբեմն ան օրս հոստեղս գումարուած ժողովրդեան մէջ։ Ինչպէս շատերէն կը լսենք առ անդամեան ալ շատուր ժողովրդեան ժողովք տեսնուած չէր։ բոլոր ժողովրդեան վրայ ստիպումներն ու հաստատութիւն մը կը տեսնուէր։ Ամերիկան ազգերէն եօթը պ. Աբերման ծերունի խորհրդականը ժողովրդը քաջալերեց, ու ժողովրդը միաբերան ստորագրեցին որ Բմնատականներուն բանաստեղծը բանաստեղծութեամբ մանուի, ու կառավարութեան իշխանութիւնը տուաւ որ հարկաւոր պատրաստութիւնը տեսնէ։

Ամսոյս 10ին վերջին Ուենդլիսվալտի ուղղափառ. ժողովրդն ալ նոյն պատճառաւ ժողովքի ժողովեցան։ Իսկզբանէ մինչեւ հիմա առ տեղս առանց շատուր ժողովք չէր եղած։ ժողովրդը խմնեցաւ որ խնդիրը իրենց քաղաքական ու եկեղեցական ազատութիւնը վրայ է, գունդագունդ վազեցին եկան։ Պ. Վիրց խորհրդականը տուաւ քրիստոնէի մը արտասանութեամբ ժողովրդը քաջալերեց, ու 30 ստորագրեցին ի վերջ Հելուետիոյի վիճակը ժողովրդեան առջեւը դնելու եղաւ, յորդորեց որ կարաւանց ճամբուն մէջ հաստատուն կենան, ու Աստուծոյ զօրութիւնը առ անդամ ալ Հայրենիքը փոանգէն ազատելու նային։ Խօսքը բնիցքներէն եղաւ բոլոր ժողովուրդը զրուցեցին բացին, ու ազգիկաս Աստուծմէ յաւատարութիւն խնդրելին եղաւ բոլոր զրուցին, որ Ա. կառավարութեան՝ եօթը ազգարար. եաՀանդիներուն հետ դրած գաշնադրութիւնը ազէկ ու օրինաւոր է։ Ի. Խլենց Հայրենեաց քաղաքական ու եկեղեցական ազատութիւնը հանար մեկոյ եօթը եաՀանդիներուն հետ սրեւամի չամ պատերազմելու, ու բոլոր ոստացուածքնին դնելու. պատրաստ են։ Եւ Պ. Կառավարութիւնը ասոնք ի գոյժ դնելու համար հարկաւոր եղածները կատարելու ազատ իշխանութիւն ունենայ։ Այս ժողովքին մէջ բեմէ եղողներուն խօսակցութիւնները շատ դեղեցիկ են, խօսողներն գլխաւորներն էին պ. Արիսիկի ծերունի խորհրդականը, պ. Իմիէլ Լունկեռոնի, որոնց շատ անգամ ժողովուրդը ձեռք զարկաւ, ու Սաքսոնի Իմիէլ ժողովրդապետը։ Պիոր հակառակորդները, ըստ Լունկեռոնի պ. Իմիէլ, Շմնարիա Հելուետիոյի չեն, հապա որ հին Հելուետիոյի մէջ է գեւ Շմնարիա Հելուետիոյի արիւնը. եւ ոչ ալ Շմնարիա դաշնակից են, բարեկենդանութիւն վրայի Հելուետիոյի խաչին նախատինք կ'ընեն. վասն զի մեկ ձեռքով պաշտպանութիւնը պահելու կ'երդնուն, ու մեկալ ձեռքով կը բակեն։ Պիոր հարքը չէին հարցներ թէ թշնամիք ոչ բարի են, հապա՝ թէ թշնամիք ոչ ալ են։ (Բոլոր ժողովուրդը սկսաւ ձեռք զարկել)։ Թէ որ Ամերիկի արժանի թեռունք բռնել կ'ուզենք, մենք ալ արդէն պէտք ենք ընել եւ. ոչ ալ ընել կ'ուզենք։) Ա. Խօսքին վրայ այնպէս ուրախութեան աղաղակ մը ու ծափահարութիւն հնչեց, որ խօսողին ձայնը չէր լսուեր)։ Անկից եաքը Իմիէլ ժողովրդապետը բեմի նստաւ, ու Ճարտարախօս լիզուով մը յաջորդներն եաքը թէ թիւրեալ Վորոգութեան (բողոքող թեան) եւ. անկէ եաքը Գաղղիացւոց ասկրի ապաստանութեան ժամանակները ու մեր առներնին ալ ուղղափառ կրոնը պատերազմ կրած է։ Ա. յորդորները եկեղեցական իրաւունքները ջնջելու մնքով կը սկսին, ըստ, ու եաքը քաղաքական ազատութիւնները կործանելով կը լմնցնեն։ Ինչ հոգար պէտք է որ քաջութեամբ ու Աստուծոյ ապաւինելով առ պատերազմը ընդունինք։ Պիոր հարցը այնչափ պարզեալից պատերազմներով պահանջեցաք, ու Շվեց եւ Ուրի մեր հին հաւատարիմ դաշնակցաց օրինակը ու վերջապէս երաներն Պիոցոյս Գլուխն խորհրդը ասոր զմեզ կը յորդորեն։ Ա. երաներիին խօսքն է, թէ պատերազմէն ու ոնոմարանութենէ դգուշացէք, ու. կառավարութիւնն ալ մինչեւ. հիմա առ խօսքին հետեւեցաք։ Արդեւ եկաք որ ուրիշները մեր վրայ յարձակին, դէնք պաշտպանեցէք, որ մեր վրայ յարձակողներ զմեզ մնայ դանեն։ Անկից եաքը ժողովրդը պոչեց, որ Ով որ խոսքով, դրամ կամ գործքով առ ժողովքին պաշտպանութեան դէմ կը գործէ, կամ քննութիւն կ'ընէ, կամ կը փախչի,

կամ՝ թշնամեաց հետ կը միաբանի, առանց անձի նկատում ընելու, մինչեւ ցմահ ալ պատժուի։

Լուսիան նահանգին մեծ խորհուրդը հիմնական վճռագաւառ մասնակցութեամբ՝ բոլոր հարկատու եղած պատրաստութիւնները տեսած է, ու. բոլոր նահանգը բանակի մը պէս յոգնած է։ Հոկտեմբերի 6ին ժողովրդական ոգեւոր յայտարարութիւն մը հանեց, որուն մէջ հայրենեաց վիճակը ու կառավարութեան բռնած ճամբան ու Աբսոլուտականներուն վիրաւորիչ եղաքը, ժողովուրդը զարմանալի պատրաստութեան կը յորդորէ։ Մինչեւ որ աս յայտարարութիւնը շատ երկայն ըլլալուն, մեր թերթերուն մէջ չենք կրնար ամբողջել։

Հոկտեմբերի 9ին վադէն կը գրեն որ Դանդիլէն Դեշշաղէլի փոխանակ Գրոյպոր ալ 16 կառք զէնք եկեր է. սանն՝ Լոսանի Ամնոսոկոմիսարը Վադի սահմանները կոստոպանին գիրի խմբագրելով, առաջին կառքը՝ որուն մէջ 336ի չափ հրացան կայ եղեր, Սէն Գրոս (Վադի մէջ) կը դարձնեն, ու բոլորն ալ կը յոյժշտանին։ Այս լուրը Լոսան հասնելուն պէս, քաղաքացիներն ալ մասնաւոր ընկերութիւնի մը Ինսիւրիթէ շրջենաւոր բռնութիւնամբ գնառու, ու զինաւորելն եղոր կը խաբէ որ Դեշշաղէլի ծովակին մէջ Գրոյպորի զէնք անցընելը արգիլէ։ Դարձ մեկալ 15 կառքը յաջողութիւնամբ տեղը հասեր են։

— Ֆինվիլլէն կը գրեն որ 1846ին ապրիլամիս սարեգարձին օրը, երբ որ ամէն կողմանէ ինպատիոներու ձայներով հանդէսը կը կատարուէր, Գրոնիի ծովեղերքն մինչեւ հեռուները եղած տեղացին ուղղափառ գոյաց խումբը կատարութեան դէմ ապստամբեր է, ու սկսեր է Պրեանի Գայրն, մեռնի Ոնիլիէգ, կոլսոմի կառավարութիւնը, կեցցէ՞ փոքր նահանգները, պոռալ։ Այս աղաղակով գաւառը հանդիսին հրապարակը քաշեր է, հոն երբ որ Պայմնոս սրմատարկան հրամանատարը անոնց Ինիլէգին հրամանը կարդալ կ՚ուզէր, նորէն ազմուկ ու խառնիխուռն եղեր է, զինուորներէն շատերը գլխարկնին վար նետեր են, ու. շատերն ալ սկսեր են հայհոյել։ Պարոնոս աս տեսնելով՝ կը հարցնէ թէ Պոռաղոը ինչ է. ան ասեն ոմանք ինքնարներէն մէկը առջեւը կելլէ, ու ասանց վախի «Այս եմ, կ՚ըսէ, տես ես եմ»։ Պայմնոս կը հրամայէ որ բռնեն. գաւառը հրացաններով բոլոր Պայմնոսին վրայ կը վազէ, բայց չեն կրնար բռնել։ Այն ասեն կառավարութիւնը ասանց գէմ գնելու համար ղօրք կը խնդրէ. բայց հազիւ երկու հոգի կրնան բռնել։ Կը կարծուի որ կառավարութիւնը զօրքը աւելի չի ղրկեր հանոյ ալ մեր մէջ հանդիսաւոր։

ԳՈՍԿՈՆ

ԽՈՒՄՈՒՆԻՆ բուռած լրագիրը Հոկտեմբերի 6ին Լիխանոյին վրայ այսպէս կը գրէ։ «Կրկին իրիկուն անեմ. անհամար բազմութեամբ խուռներ մարդիկներու. խումբ մը քաղքին փողոցներէն ասանկ պոռալով կ՚անցնէին։ «Կեցցէ՞ Գոսմնի։ կեցցէ՞ ազատութիւն։ մեռնի՞ Ամարիոյիք։ մեռնի՞ Վեսոլոյի հեղաւորը։ մեռնի՞ Պաշտաներոնին»։ Այդ ալ այսպէս ապստամբական աղաղակներով Լիխանոյի առաջամասեայ կառավարին պարտէզն առջեւը հասան, սկսան աս կողմն ալ աւելցնել ու պոռալ։ Վայ, վայ նաեւ Սրբանին։ Քաղքին պահապան գիշերապահ զօրքը շատ դժուարութիւն ու. աշխատութիւն կրեց աս խուռներներուն խումբը բաժնելու ու դրուելու։ Եւ մինչեւ հիմա դեռ հանդիսա չենք, վասն զի մի եւ նոյն խուռութիւնը կրնայ նորոգուիլ, եւ հետեւութիւններն ալ յառաջագոյն չենք կրնար իմանալ»։

ՀՌՈՄԱՅԻ ՏԷՐՈՒԹԻՆ

ՊԻՈՍ Թ. Սրբազան Քահանայապետը անցեալ 2ին Հռոմայի խորհրդեան ու ծերակուտին կարգադրութեան ու անոնց որոշութեանց փոյթ ընելու համար հրավիրեալ մէկ հանդէս, որն որ այսպէս կը սկսի։ «Երբ որ Աստուած իր անեղութեամբը եկեղեցոյ ու Հռոմայի կառավարութիւնը մեզի յանձնեց, թեկուզեւ մեր հայրական հոգն ու խնամքը աս երկրիս ամէն մէկ մասին վրայ ալ ձգուեցաւ, բայց մանաւանդ աս երեւելի մայրաքաղաքիս վրայ՝ որն որ մեր աթոռին անպարտելի քարանն է, որուն բարեգոյն ու յաջողութիւնը հանար կիշեր ու ցորեկ հոգալն ու խնդիրը՝ մեզի քաջալերութիւն մին է։ Այս հոյակապ քաղաքիս վրայ մասնաւորապէս փոյթի ասեիր՝ մեզի պարտք մը կը սեպնինք. որովհետեւ թեւեմբ Աստուծոյ կամքը աս երկրիս տեր ու միանգամայն Հռոմայ եպիսկոպոս ընտրեալով սկսած է որ բոլոր մեր սիրելի հոգատարներուն յանձնուած հոգ ունենանք, բայց աւելի եւս կը պարտաւորինք Հռոմայեցիներուն՝ որոնք որ աչքերնուս առջեւն են, ու միշտ ամէն օր արտասուքով կարդի հաստատութեան մը իրենց խոնարհական հպատակութեան նոր նոր ու գեղեցիկ ցոյցեր մեր ամէնին կը տնտղանեն։ Աստուծոյ մեր աս սիրելի քաղաքիս հաստատակաց ուրախութեան ու ճշմարիտ օգտին համար բռնած բարիքը ասիկա եղաւ որ՝ հոռաբակ ժողովրդական երիտասարդներուն նորէն իրենց առաջին պայծառութիւնը տալ ուզենալով մնանաւոր առեան մը հաստատեցինք որ ասոր վրայ մնաստէ, եւ մեկ դատաւորութիւն կամ ծերակոյտ մը՝ որն որ մեռածուած բռնելը կրցաձի ջոգ յառաջ տանի, եւ աս մարդիկներուն կրնալու բնաւ ծանրութիւնը հանելու ալ ամէն մեկուն առանձին տանձին մեռաք կապեցինք։ Շատ ցանկալի էր մեզի այսպիսի խորհուրդներու պատաղել, բայց դեռ ամէն կողմանէ մեծամեծ դժուարութիւններ առեղեալ եւս կը կենանք. ինչպէս նաեւ. մեր նախորդներն ալ եւ քաջալերեան, ու. մնանաւոր ժողովրդի մը յանձնելիքը որ կանոն մը շինէ, որն որ աս տարբ Ամոսին եւ Ցերութիւնաս իրաւունքները անարատ պահելով՝ հռոմայ հաստատակաց երեսփոխանները առանց հաստատ։ Այս որովհետեւ խոհեմ քննութեամբ տեսանք որ աս իրանները շատ կարգաւորեալ են, անոր համար հիմա մեր իշխանութեամբը կը սահմանենք ու. կը հրամայենք որ...»։

Սկիզբ եղեր կու. դան հրովարտակին կանոնները, որոնք որ Հռոմայի Տիրոջին ամսոյս 1ին առանձին յաւելուածով մը կը հրատարակէ։ Այս Հրովարտակը յաջողանութեան եւ ուրիշ օրէնքներն գաս երեք գլուխ ու 76 յօդուած ունի։— Ա. գլուխը (1 — 28 յօդուած) խորհրդին վրայ կը խօսի. աս խորհուրդը հարիւր խորհրդականներէ կը բաղկանայ, որոնք որ իրենց բնակութիւնը Հռոմայի շրջանակին մէջ պիտի ունենան ու գոնէ 25 տարեկան պիտի ըլլան։ Անոնցմէ 64 հոգի, կարգուածքի տեր պիտի ըլլան. այս ինքն 15 հոգի 6000 սկուտի, 34 հոգի 1000 սկուտի, ու 15 հոգին ալ 200 սկուտի տարեկան մուտք պիտի ունենան։ Լոսկ ճեռացած 32 խորհրդականները բնտրեալ են. 1. հրապարակական պաշտօնատարներէն, ազատաբարոյական արուեստաւորներէն, ու ուսուցիչներէն։ 2. սեղանաւորներէն ու. ան վաճառականներէն՝ որոնք որ վաճառական եղեան խորհրդին մէջ նստելու իշխանութիւն ունին։ 3. ան արուեստաւորներուն վարպետներէն, որոնք որ 10 գործաւորի աւելի կը բանեցնեն։ Հարիւրը ամբոխացրեալներու 4 խորհրդականներն ալ ան եկեղեցականներուն կարգէն պիտի ընտրուին որոնք հրապարակական բարեգործութեան մը վերակացութիւն ունին։ Առաջին անգամուն աս ամէն խորհրդականներուն ընտրութիւնը։ 2. Քահանայապետը ինքը պիտի ընէ. եւ քանի՝ նոյն խորհուրդը իր խորհրդականները պիտի ընտրէ։ Երկու տարի մէյ մը խորհրդականներուն երեք մասին մեկը կարգաս պիտի երթայ պաշտօնէն, ու անոնց տեղը նորէն պիտի ընտրուին։ Ընտրողները երկու տարի հաքը նորէն կրնան ընտրուիլ. բայց մի եւ նոյն տեղն գաղտնի անձինք խորհրդական չեն կրնար ըլլալ։ Խորհրդին գահերեց պիտի նստի կամ աբբա եղեան պաշտօնատեր մը կամ ծերակոյտին գլուխը եւ կամ խորհրդին մէջ հաստատ երիցագոյնը։ Տարին երեք անգամ ամբողջական գումարումը պիտի ըլլայ. իսկ արտաքոյ կարգի երբ որ հարկաւոր դէպք մը պատահի։ Բայց ամէն անգամուն ալ խորհրդականներուն կէսը պէտք է որ ներկայ գտնուին։ Խորհրդին գործունեութիւնները հասատատութիւնը (Ս. Քահանայապետն) միշտ կը որոշի, իսկ որ խորհուրդը կարգաւ կանոնով, իրեն տահմանեն վերը, կամ որինաց դէմ բան չարոշէ։— Ա. Գլուխը (29 — 41 յօդուած) դատաւորութեան (Magistratura) կամ ծերակոյտին վրայ է։ Հռոմայի գատաւորութիւնը մէկ ծերակուտի նախագահէն եւ. ութը պահպանողներէն (Conservatori) կը բաղկանայ ու ծերակուտին անդամները գոնէ 30 տարեկան ու պատուոյ ատիճանի մարդիկ պիտի ըլլան։ Խորհուրդը իր անդամներուն մէջէն աս ծերակոյտը պիտի ընտրէ։ Իսկ Քահանայապետը նոյն խորհրդին մէջ ատենադրեալ երեք ծեր ու արժանաւոր անդամներն մէկը ծերակուտին նախագահ պիտի դնէ։ Ինչպէս ընտրութիւններն ու կարգադրութիւնը ամբողջացրեալներու կարգերը վերը ըսուած խորհրդին ընտրութիւնն ու կարգերու պէս պիտի ըլլան։ Ծերակոյտը իր երդումը աբբութեան առջեւը պիտի ընէ։— Ա. Գլուխը (42 — 71 յօդուած) աս խորհրդին ու ծերակոյտին իշխանութիւնն ու տեսչութիւնը կը սահմանէ։ Ծերակոյտը իշխանութիւնն ունի քաղքին տաղաւորներուն ու եկեղեցականներուն, նոյնպէս նաեւ Պապիտոյնին վրայի երեք պարտաներուն ու թանգարաններուն վրայ հսկելու։ Բայց իրեն մնանաս տեսչութիւնը քաղքին ճամբաներուն, կամուրջներուն, պատերուն, գոներուն, ջրանցքներուն, աղբիւրներուն, կրամոցներուն (ճանապարհներուն), հրապարակներուն պարտէզներուն, հանրաբանոցներուն ու. գերեզմաններուն վրայ պիտի ընայ։ Սակայն իր իշխանութիւնն տակ կ՚ինայ նաեւ կիսարկիզինաց, քաղքին բնակչաց տարիքներուն ու. առաջնութիւնն հոգ, ու. ազգաբանները։ Այսպէս հրապարակական կրթութիւնը ու թէ մանչերուն թէ աղջիկներուն ստորին կրթութիւնը իրեն յանձնուած է։ 72 — 76 Յօդուածներուն զբաղութիւնամբը խորհուրդը Ազգմբելի կամ Դիկանանիի մէջ պիտի՞ որ Ժողովի որ ծերակոյտին անդամները ընտրէ։

ԼՈՒԳԴԱ

ԲՈՒԴԱՊԵՍՏ։ լրագիրը ամսոյս 13ին աս լուրը կու. տայ։ Խարտաղատաիւ Լուդվիգ գրքոյը իր մինչեւ հիմա ունեցած երկրներուն իշխանութիւնն հրաժարեցաւ, ու (Վիեննայի) դաշանցը հանձնայն նոյն իշխանութիւնը Լեոպոլտոս Բ. Դուքսանցի մեծ գրոյն յանձնեց։ Այս բանիս համար նոր դաշանց թղթերուն հաստատութիւնը ամսոյս 8ին պիտի՞ որ կատարուէր։ Աստ վրայ եկած թուով կը գրենք։

ԳԵՂԱՂԻԱ

ՕՐԱՆ դքսին նոր ածին որդին, Պոլի դուքսը, մէկ ամսուան մեռեր է։

— Օմանի դուքսը արդէն ամսոյս 6ին ու 7ին մէջի գիշերը Ալճէրի հասեր է։ Իր նաւը ծովուն վրայ Էքսէրիէն տեսնուելուն պէս, ամէն քաղաքական ու զինուորական պաշտօնատարներն նաւահանգիստը ժողովեր են որժանաւոր պատուով իշխանը ընդունելու։ Լուսահանգիստը հասած ատեն, թնդանօթներուն սկսեր են իր գալուստը բարեւել, ու ժողովուրդը միջեւ. իր պարտքը հետը գայեր է։

— Լրագրոյս 10ի թերթ թուոյն մէջ գրած ենք Ճայմոզ գնդերը՝ որ Փարիզի ճամբաներուն վրայ ապրին անդին ձգուած կը գտնուէին, ու. յանկարծ ճամբելով թէ մարդիկ կենայ ու. թէ ուրիշ միտաներ կը պատճառէին։ Այսպիսի շրջուած ու սոսկալի գէպքերը այնչափ շատցան, որ քանի մը անգամ աս գնդերը ճամբուն վրայ ձգալ անուրիներուն հրամանով քանդեցին ու հիմա գաղտնի մէջ են։ Այնպէս գրեցինք որ գրեթէ ամէն տեղ ամէն տեսակ անկարգութիւններ անպատիժ կը բաղձան գործել։ Այս բռնութիւնները մէջ Գոնոիսակը սեռնամ խորհրդակ մէկն ալ կը գտնուի, որն որ երկու անգամ թագաւորը մեղցնել ուզելուն ընկերութեան մէջ գտնուած էր, բայց իր խոսքերով ու խորհրդով փարեցրին ու պատասխանելովը գատաստանին ձեռքէն ազատած էր։ Բայց աս անգամուն կ՚երեւայ որ գժուարաս պիտի՞ ազատի։ Զարմանալին ան է որ ասոնց գատաստանը եղած ատենն ալ նորէն ասոնց անդին ճամբաներուն վրայ աս դժոխոյին գնդերը կամ մենքենաները (ինչպէս Գարդիոյիք կ՚ըսեն) ձգուած կը գտնուին, ու ճամբերնին ու կրակ ու բոց գուրս տալով՝ բնակչաց վրայ սոսկում մը կը ձգեն։

— Այս մեծարգոյ թագաւորը իր ընտանեօքը կիրակի օր մը Գրաֆիոգ ըսուած կրօնաւորներուն վանքը այցելութիւնն դնայ։ Այրան իր կրօնաւորներուն առջեւն նստելով բարեւելէն հոգը, նոյն վանքին սեպհական եկեղեցւոյն մէջ տուրբ պատարագը մատոյց, ու թագաւորը եւ քոյր ընտանիքը մասնաւորապէս իրենց պատրաստուած տեղը պատարագը տեսան։— Այրան իր ու. կրօնաւորացը ուրախութիւնը մեծութիւնը յայտնելէն ու թագաւորին կատարութիւնը յաջողութիւնն համար ամէն օր աղօթք ընելէն յետոյ՝ եւ ուրիշ շատ բաներ խօսելէն հոգը՝ թագաւորը ասանկ պատասխան տուաւ։ «Ձեր յարգութիւնն ու մեծարանքը շնորհակալութիւնամբ կ՚ընդունիմ։ Մինչ բնչիք ինձի ասկից 50 տարի յառաջ 1788ին Յունիս ամսոյն մէջ աս վանքին ըրած այցելութիւնս։ Իմ առաջին պատուս հետ հոս եկած էի։ Հոգիս ալ մեկնեց կը, ու աս տունը հիմնարկութեան աւելի ծաղկած վիճակի մէջ տեսանք։ Բայց իմ պաշտպանութիւնս ու մնանաւոր յիշատակութիւնս վրայ ապահով եղէք։ Եկեղեցւոյն կրօնքը Գարդիոյի մէջ կ՚ինկնար որ նեղութիւնն մէջ բլլայ, բայց հանդուրեցէք որ իմ կամքս միշտ կրօնի պաշտպան ըլլալն է։ Ինչպէս բարձանքս Գարդիոյի երջանկութիւնն է, իմ կեանքս ալ բարեւոյն նախատուած է։ Իմ անդարար ջանքս ան է որ կրօնը, բարոյականս իմ ինձն ու ամէն իմաստունները ու. տեսութիւններնը երջանիկ ընող ազատութիւնները՝ Գարդիոյի մէջ նորէն ծաղկին։»

Լիսաբոնը երաժշտական հանդիսով վանդէն եւ-լիրը. սանն՝ սանն ալիս ժողովեան ժողովրդեան բաղմաբիւրեան ալ «Կեցցէ՛ Թագաւորը, կեցցէ՛ Թագաւորին, կեցցէ՛ հայրենասիրական առնելը, կանգնելն չէին գադրիր։ — Նոպր Թագաւորը վանքին մէկ գեղեցիկ պատկեր մը պարգեւ խնդրեց։

ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՐՏՈՒԱԼԻՈՅ մեծ մասը ամսոյս 11ին Լիսաբոն հասան, որ կոչուած ըլլան երկրորդ օրը առնոյս 12ին արքունական պաշտօնական խորհրդեան դասիլ։

— Ամսոյս սանեակորդ օրը՝ Անգլիացւոց մէջ եկամուտ սարեգլուխ սնոյաց ընդարձակ՝ անցած տարուան տերութեան ընդհանուր մուտքին հաշիւը հրատարակուեցաւ։ Այս հաշուին նայելով՝ բոլոր տարուան տերութեան մուտքը՝ տասնմէկ տարուանէն 1,042,268 վարուան պակիրն պակաս եկաւ։ — Պայմն՝ կերպարանքնոյ ապրելիքներ, եւ ցորենի ու գինոնախնձորին պակասութիւնը սաստ պատճառ կը հանարի։

— Տկրի Նիւղը Հոկտեմբերի Կին Իրլանդային վրայ սա յուսերը կու տայ։ «Պոլքի մէջ բանելը սկսան դէշ երթալ, ու շատ վախ տայ։ Կորնուալ մարդիներէն 300 հոգւոյ չափ ժաղիցան ու ձայնեցին բարձրացընելով դարձք կամ օրենութիւն խնդրեցին։ Լսուեց պատասխան տրուեցաւ որ Զեր գոհ ընեցու միջոցները կը հոգանք։ Այն բանը Փիտպրդին մէջ ալ պատահեցաւ։ Ամերիկիկի (Գերրին) մէջ պարէնով լեցուն ամբարանոց մը կողոպտեցին։ Մէկ կողմանէ ալ երկիրները վարձքի բռնողներու մէկ քանի գիւղատէրի մէջ սկսան իրենց ապրանքը հոգաներուն զանան։ Ամերիկիի մէջ հոգատէր մը իր երկիրը վաղանցին ցրելին ու անասունները դրաւել (գոպէ ընել) սուաւ։ Գիշերը խաւարի մը մարդիկ սա կաղուածին վրայ հասան, պահապանները բռնեցին քանոտ դրին, եւ յորենն ու անասունները տարին տարին։ Լմանապէս Պայմնին մէջ ոչոգնա կը կողոպտան է։ Հոկտեմբերի 9ին Իրլանդայոյ խորհուրդը Ռոզմանի մէջ ժողովեցաւ։ Պ. Ռիչարդ սա որոշումը առաջարկեց. Իրլանդայի ամէն դիէն ստոյգ տեղեկութիւններ եկան, եւ սա խորհրդեան անպամանելուն շատերն ալ նոյնը անձնորդ հաստատեցին, որ գործաւոր ռամիկներուն մեծ մասը սա տարի անցած տարուան սա տունէն ուրիշ դէշ վիճակի մէջ են։ Ընոր հանար խորհուրդը կը հրաւիրէ ամէն Իրլանդացիները (առանց մնացեալու ան օգնութիւնը՝ որ խորհրդանգէն կրնայ տրուիլ) աշխատիին մէջ մը գտանին գիրան գործնեն, ու ամէն միջոցները եւ բոլոր մեքենաներն ի գործ դնեն ու բանաւորները գործքով աշխատացընեն, գիան դի սա տարի գործաւորութիւններուն յաղթել կ'ուզենք նէ, տարիս երկրագործնեալուն զարաւոր ջանքերը մեծոյն կրնանք ընել։ Խորհուրդը՝ իր պարտքը չկատարած կը սեպէր, եթէ որ նոր տարի մը ահ ու դողի մէջ ձգող նշանակներները իշխանութիւն անելոյներուն հանձնելու։ Ասոնք մեծագոյն թագաւորին նոր տարոյ հարստանիներուն ինչ ու կերակրը պահպանելու. հարկաւոր տեսնուած միջոցները կարելի եղածին չափ շուտ՝ մտանելու բացուելու խորհրդանոցին առջեւը գնելու համար, որոշուեցաւ որ խորհրդանոցին Իրլանդացի անդամներն ու ասնեակները քիչ ատենուան մէջ Տէրպլին գան ժողովուին, որպէս զի սա չարքը մոռանն ու ճարը գտնեն։ Մինեգանցն խորհուրդը կը խոստանայ որ իր կրցած տեղեկութիւնները սա ժողովքին կը հաղորդէ եւ ամէն կերպով անոր կ'օգնէ։ Այս որոշումը ընդունուեցաւ։

ՍՊԱՆԻԱ

ՊԱՐՏՈՒԱԼԻՈՅ յանկարծակի վար իջնալուն վրայ, որ գրեթէ ամէն մարդ զարմացուց, շատ կարծիքներ ու խոսքեր կան։ Կաղդեայոյ լրագիրներէն սէրուութեան կողմը բռնողները՝ Դորմանէզ պարոնին գահին վրայ խնամ ուրախութիւն մը չեն յայտներ. եւ ոչ ալ Անգլիայի լրագիրները սա բանիս վրայ տարբերութիւն կը խօսին։ Թիմպէս ժուռնալ տէ Ցեպա իր ուրախութիւնը չկրնար ծածկել, ու կը կարծէ որ տարի՝ Օպանիոյի ապագային ժողովքը լուծանելու, ու անոր տեղ նորէն ընտրութիւն որոշելով՝ թագաւորութեան յանձնարարութիւնը կրկին փոխելու ու Թագաւորին ամուսնութիւնն ալ քովելով՝ նորէն Պոնտեմիլիի կոմսին հետ կարգել տալու գիտաւորութիւնը չի սոներ ինքս. բայց շատերն ալ պաշտօնեաներուն ինչպէս պատճառ սա կը կարծեն թէ Պալմանիգա ու Էսգուրա սա աջին պաշտօնեաները Սերբանոյ զօրապետը պարտէն հեռացընելու ու անոր տեղ իրենց կողմը բռնող մէկը (կանտարան) դնելու մտքի վրայ էին, որմէ Սերբանոյ ոչիշ կերպով չկրցաւ ապատանալ. բայց եթէ Թագաւորին՝ պաշտօնեաներուն փոխել տալով։ Ուստի չէ թէ Կարմանոյ, հապա Սերբանոյ եղաւ որ Պալմանիգային՝ պաշտօնեաներուն ժողովքը վար ձգեց։ Կարմն կ'ըսէ որ Թագաւորը զօրապետը՝ Մադրիտ դարձնելէն ետքը մեկ ամսոյ չափ ժամանակ ունենալով՝ տեսած պիտի ըլլայ թէ հոնտեղ Թագուհին ու բոլոր Սպանիացւոյ ազգը իր անկախութիւնը կորսընցընելու եւ ուրիշ ազգի մը կախում ունենալ չուզեր, ուստի եւ կը յուսայ որ Կարմանոյ ալ Դաղդիացւոց կողմը չբռներ։ Ընոր հանար ալ կը կարծէ որ Ընդ դնայի պաշտօնեաներնը, մանաւանդ արտաքին գործոց պաշտօնեան, Դարմանէզ գահիին հետ պէտք չէ որ թշնամութեամբ վարուին, եւ ոչ ալ Անգլիայի լրագիրները՝ Դաղդիացւոց կողմը յաղթելոյ կարծելով, ձայնները բարձրացընեն։ — Նոր պաշտօնեաներուն առաջին գործքն սա եղաւ որ Պալմանիգային վերջին վճիռները ուշնչացուցին, ու ապրիլի ժողովքը (Cortès) Հոկտեմբերի 15ին ժողովելու կոչեցին։

— Պ. Իվնայի լրագիրը Մադրիտէն՝ մինչեւ ամսոյս 14ին յուսերը կու տայ, ու կ'աւելցնէ թէ Հեղաստանի խոսքին նայելով՝ Գիր. Պրունելլի Ա. Քահանայապետին հրեշտակը Բարսոյ՝ Թագաւորին ոյցելութեան գալու ու երկայն խօսակցութիւն ընելէ, որուն գոյութեանմէն ալ Թագաւորը՝ Թագուհիին ծննդեան օրը իրեն բարեմաղթութեան թուղթ մը գրելու է։ Այսոր վրայ ամէնքն ալ կը յուսային որ երկու ամուսինները շատ հանդիսի իրարու հետ շուտով դիան հաշտուին։ Այս յոյսը փուճ չեղաւ. ամսոյս 23ին Պ. Իվնայ Գոյնիայի վրայէն հեռագրով լուր հասաւ թէ Մարիամ Քրիստինէ Մարիա կը գտնուի, ու թէ Թագաւորն ու Թագուհին իրարու հետ հաշտուեր են։

ՍԻՍԻԼԻԱ ԵՎ ՆԱՊՈԼԻ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՍՏԼԱԲԱՇԽԱՆԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՆԹԻՍՈՐԻ Հոկտեմբերի 6ին սառնակ կը գրէ։ Վեսանի մը օր կոյ որ տրեւուն մրայ գարձեալ մեծ սեւ բծեր կ'երեւան, պոնք պարզ աչքով ալ կը տեսնուին, թէ որ մեկը մեռ տեսցուցած ապակիով նայելու ըլլայ։ Այս բծերը երկու կարգ բաժնուած են, օրինցմէ մեկ կարգը՝ որ գրեթէ արեւուն կենդրոնին կամ միջավայրին մոտ է, երկար կեսոր կաղմուած է, եւ. տասնցմէ ամէն մեկը Հայրիին չափ մեծ է, եւ. բոլոր կարգը գրեթէ արեւուն բոլորակ երեսին տասնոգծին հնգին մեկը բռնած է։ Իսկ երկրորդ կարգ բծերը արեւուն վերին կողմերը կ'երեւան, ու գէղ ի արեւմուտք շեղած են։

— Հասնցին Հ. ան Վիրց արդէն խմնցած էր որ նոյն քաղքին վրայ նոր գիտաւոր մը երեւցած է, որ իրեն արագ շարժմանին ու մեծութիւնը շատ զարմանալի է։ Այն Հ. ան Վիրց սա ատոցին Հոկտեմբերի 3ին երկինքին որ կողմը կենալը ու ինչ ատիճանին վրայ գտնուիլը գրած էր։ Հոկտեմբերի 12ին Պ. Իվնոս քաղքիս կայսերական գիտանոցին ալ տեսնուեցաւ, ու պարզ աչքով ալ կը տեսնուի, եւ երկարդ ատիճանի ատաղնեղան մեծութիւնը կ'երեւայ։ Իսկ դիտակով նայելու ըլլաս, անոր մէջերի նման կեղեւը լրացեալ լուսնի մեծութիւնը կ'երեւայ։

ԱՆՃՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

ՇՈՒՔԱՐԻ ԵՌՈՒՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս Նիւթիս վրայ Աւստրիոյ լրագիրը առանկ կը գրէ։ 1842ին բոլոր աշխարհքիս մէջ ծախուած շաքարը 670,000 տոկոս հանդիսացաւ. բայց հիմա շատերու հաշուով մը կրնայ ըսուիլ որ տարին 800,000 տոկոս շաքարի առատաբար կ'ելլայ։ Ինչու որ Թրիտանիոյին ազատնալեան Հեղկաստանը, Հեղկաստանն ու Ս. Մարիամը, որոնք նոյն առեղը 204,000 տոկոս շաքար առած ունենային, հիմա տարեւ տարի դէմ 260,000 տոկոս շաքար գուրս կը հանեն. թող տանք Սպանիայի ու Հոլանտայի գաղթականները, որոնց հանած շաքարին չափն ալ աղբեն աւելցած է։ Հոլանտայի հիմակուան դիրքը 1842ին գրեթէ շատ վար է. ի վերայ այսր ամենայնի Ճակլանդէզի (բռնանարի) շաքարին գործատունները օրէ օր կը շատանան. անոր համար 1845 — 46 Դաղդիայի մէջ 90 միլիոն ֆիլիկրամ* հոգեղի շաքար մնաց, իսկ 1846 — 47 միայն 78 միլիոն ֆիլիկրամ, մնացածին տեղ ճակլանդեղի շաքար գործածուեցաւ։ Այսոյ ատով արեւագարձներու տակ եղած երկիրներուն ու կղզիներուն մէջ շաքարի մշակութիւնը չարգիլեցաւ. կ'ըսէ նոյն լրագիրը, հապա ամէնն ալ յուսալի աւելի շաքար կուտան։ Արիայն անգլիական արեւմտեան Հեղկաստանի կղզիները, մանաւանդ Լամայիկա կղզին, սա վերջին տասնեակ քիչ մը ինկան, գիան դի մեկ կողմանէ գործարանները մարդը շատ լայնով, մեկալ կողմանէ ալ ազատուած զերիներուն իրենց շաքարը յառաջ տանելու նպատակով, շատ տեղ վերցան դիմանալ, անուանի որ անգլիական արեւմտեան Հնդիկաստանը, որ տարին մինչեւ 135,000 տոկոս շաքար հանած էր, հիմա 100,000ի իջաւ սա պատճառաւ. հիմա Անգլիացւոց լրագիրները անդադար եւ խառնաշփոթի կը խօսին, երբեմն գլուխց ազատութեանը վրայ կը քսնդրատեն, երբեմն մարդասիրութիւնը խարխանուելուն դէմ կը տարանջան, երբեմն ազատ վաճառականութիւնն կանոնները ու նաւարկութեան օրէնքները վար կը դարնեն. բայց ամէն մարդ դատ դատ դիտաւորութիւն ունենալով՝ բոլոր խօսուածքը Բարեկամի խառնուրդութիւն մը է։ Վերջաց ազատութիւնը կատարեալ ու հաստատուն գործք է, տեսիկա ալ չխոսիր. բայց ուրիշ ամերիկայի երկիրներուն ըրած մարդասիրութիւնը արդեւելու համար Անգլիացւոց ջանքը գրեթէ պարապի ելաւ, եւ սրի որ աւելի եւս գորաւոր կը խոսուի որ Ամերիկի ծովեզերքին պահպանութիւնը դարձնեն։ Պարոնացւոց գարմանները ու. Պրազիլիա՝ Ընդ դիացւոց գարմանքներուն ազատ իրենէն ու անոնց բերքին նաւարկութենէն շատ բան վատաբերեցան. գիան դի հիմա Հնդկաստանը՝ սուզ նաւորդերի եւ ապահովութեան տարին շատութիւնը հանար՝ Գուրդայի ու Պարանիայի դէմ՝ չկրնար ելլել։ Այսոր դիմացը Հնդկաստանը կրնար ելլել, թէ որ նաւարկութեան օրէնքները չրջեցին, որանք՝ Հնդկաստանի ամբողջացի գարմանքներուն բերքը Անգլիա բերելու՝ ստարական նաւերու կ'արգիլին։ Այլոց ան ատենն ալ կը վախցուի որ ստարականները անդրդիական նաւարկութեան հետ կը միցին ու ամիկա նեղը կը խրեն, եւ կամոյ կամաց Անգլիայոյ գաղաթաստութիւնը խլոնց կը գարձրնեն։ Հիմա Անգլիան կանոն դրաւ որ 1851ին ամէն տեսակ շաքարը՝ ուսկից որ կու գայ նէ գայ, հաւասար մուրհ պիտի վճարէ. բայց մինչեւ նոյն տարին իր արեւմտեան Հնդկաստանի գաղթականներուն ու իրեն նաւարկութեան օրէնքներուն վրայ ինչ փոփոխութիւն որ կ'ընայ նէ, մանաւանդ մտադրութեան արժանի է, որովհետեւ սա բանս բոլոր աշխարհքիս վաճառականութեան ու ազգաց վիճակին վրայ մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՏՆՈՒԱՆ ՇԱՐԱԶԱՆ ՈՒ ԻՄԱՀՈՒԹԻՒՆ

Լիսմոսիկ (տեսակ տեսակ) լրագիրը անցած երկու տարուան ու սա տարուան Սեպտեմբերի մէկին եղած շաքարին ու իմահութիւնը ինչպէս հետեւանք կը հանեմ։

Շաքար

	1845	1846	1847
	կիլոգրամ		
Հոլանտա	105,000	580,000	145,000
Անգլիերէն . .	50,000	86,000	73,000
Համբուրգ . . .	120,000	230,000	70,000
Թրիեստ	56,000	105,000	160,000
Հաւրդ	80,000	46,000	90,000
Անգլիա	1,077,000	1,583,000	2,213,000
ընդ. ամէնը	1,488,000	2,630,000	2,751,000

Հոս գրուած բաղդատութիւնէն յայտնի կ'երեւայ որ ցամաքային Եւրոպան սա տարի Սեպտեմբերի մէկին անցած տարուան Սեպտեմբերի մէկէն քիչ շատ ունի, իսկ Անգլիա անցեալ տարուընէ շատ աւելի, գիան դի իրեն դաղթականներէն եւ. իրենց ազատ երկիրներէն հոն անգամ շաքար կրեցին։ Այլոց սա տարի մինչեւ Օգոստոսին սկիզբը՝ անցած տարուան հաւասար շաքար չի գործածուելովը՝ Անգլիայի մէջ ժողված այնչափ շաքարը մնաց, եւ ոչ ալ կը յուսացուի որ մնացած հինգ ամիսուան մէջ գործածուելու շաքարը՝ անցած տարի գործածուածին հետի, մանաւանդ որ գարին տարին գէն ունենալով՝ գարեջրի ու գինի (բ-էր) գործարանները մէջ շաքարի տեղ՝ աւելի գարի կը գործածեն։

Իսկ իմահութիւնը առանկ կը դնեմ։

Իմահ

	1845	1846	1847
	կիլոգրամ		
Հոլանտա	902,000	1,032,000	579,000
Անգլիերէն . .	77,000	55,000	73,000
Համբուրգ . . .	145,000	105,000	100,000
Թրիեստ	56,000	89,000	66,000
Հաւրդ	23,000	18,000	45,000
Անգլիա	450,000	448,000	300,000
ընդ. ամէնը	1,653,000	1,747,000	1,163,000

Այս յիշուած վաճառականութիւնին մէջ Սեպտեմբերի մէկին եղած իմահութիւնը՝ Օգոստոսին սկիզբը եղածէն գրեթէ 300,000 կիլոգրամ քիչ է. բայց սա պակասութիւնը բան մեծի մասին Օգոստոսի 21ին Ռոտիլատամ փոխադրուած իմահ կէն եղաւ։ Այսու ընդհանրապէս կը տեսնենք որ սա տարուան իմահութիւնը՝ 1845ին եւ 1846ին Սեպտեմբերի մէկին եղածին համեմատութեամբ հարիւրին՝ 30 — 35 քիչ է։ Ի վերայ այսր ամենայնի Եւրոպայի մէջ աւելի գործածուած տեսակներուն գինը

* Մէկ ֆիլիկրամ գրեթէ 350 տրամ է։

նախընթացոց երեք տարուան գնին շատ վար է։ Այնպէս եւ այլն խահանէն 1844ին եւ 1845ին բարգաւաճեալ հարիւրին՝ 10 — 15ի չափ աւելի է։ Բայց՝ ապրանքը քիչ ըլլալով գներ վար մնալը՝ կասպիոյ գոտուոյ թիւն մին է, եւ ասիկա միայն աս տարուան ընդհանուր անդամահանութեան կրնանք մեղադրել։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ԼՈՒՐԵՐ

Հին Օրշոմ Սենտեմբերի 10։ Հապա թէ Վալաքիայի (Ռումանիա) մէջ մոլեռանդութիւն ալ ապրիլ ամսէն (եղան ու կալի փոխարերակն հիւանդութիւններով մեռնելէն) ապատեցան ու քիչ մը աչք բացին, մէյ մ՚ալ կենդանեաց վրայ կնդակի (Ռէբ-խի) հիւանդութիւն մին է ինկաւ։ Բոլիկա եղերուն՝ նոյն իսկ ալրջուանհէն շատ ուրիշ գեան էլ ունի։ Այս կենդանիներուն կնդակները նախ մէկը մը կը հանեն, մերթէն ջրալիր ուռուցք մը կ՚ունենան, եւ բոլոր սէր անանկ կ՚ապրկանեն, որ նոյն իսկ մարդիկներու մէջ ապրտիրոկի հիւանդութիւններ իյնալա փախ կու տան։ Ցանկայ կատարելութիւնը պէրիլրատի հիւանդաններուն ձեռքովը կարգադրութիւններ ու զգուշութեան կանոններ դնել առաւ, որ գրաւոր միջոցներով ան վնասակար հիւանդութիւն տարածուն ուրիշ մունուն։ Գրուած սրվնքն ալ առանկ է։ Ինչ որ եղ մը ու տունները հիւանդութիւնէ բռնուելով կը մեռնի կ՚ինայ, անմիջապէս նոյն վիճակին մէջ մեց ուռնաչափ խորտնկ պիտ՚որ իմաստի։ Իսկ թէ որ տիրոջ մէջ հիւանդանոց կամ մեռնի, տիրոջ գէթ ութը օր չորս գիշեր բաց պիտ՚որ մնայ, ու մէջը ամէն օր մարուր ջուր ու քացախ պիտի պրկուի։ Բոլոր զատ ով որ եղ մը ծախել կամ մարիլել կ՚ուզէ, նախ աս բանիս վերակացուներն գրով հաւանութիւն պիտ՚որ առնու։ — Գարձեալ հանգամ մը տարածուած է, որ Վալաքիոյի ու Սերբիոյի ոչխարներուն մէջ խարանց տարատա (ալրէք հարգ) ինկեր է։ բայց տարիս պէնչափ տարբ չի ելեւ, որովհետեւ առորին Դանուբին մատրիր ու գիտոց վերակացուները գեռ խիստ զգուշութեան հրամաններ չհանեցին։

— Սոսարիկ անձրեւներուն պատճառաւ Պուխարէսի վիճակին ու Ալաքիայի մէջ այգիները շատ վնասեցան։ Գնեռանիներուն ալ բաւական վնաս կրեց, անոր համար պարկը (ս-վալը), որն որ գրեթէ Ռեսիի մէկ քոս (ֆէլի) է, երկու ֆիորինով յաժարութեան կը գնեն։ Այնպէս մեկալ բաներն ալ գինիներն ու ընդեղէնները գեռ չբարձրացած ու չհասած վաճառեցան։ Հիմա Սիսարիոյի ու Վալաքիոյի մէջ ցորենը 4 ֆիորի։ 40 դարամի ամանը եւ կամ 5 ֆիորինով է։ գարին 3 ֆիորինով։ հին եգիպտացորենը 3 ֆիոր։ 40 դար։ ալտորը (սոհանը) 4 ֆիոր։ Ինչ հանրապէս պատերազմներուն 100 հոխան մէկ արծաթի ֆիորինի կը ծախուի։

ԲԱՆԱՒԻՐԱԿԱՆ

ՍԳԻՏԱՅԻ ՓՈԽԱՐԷՆՈՒ ՄԷՋ ԿԱՑԱԾ ԳԻՐԵՆ ԹՈՒՂԹՔ

Տ. Կապէ եւ Տ. Հիւբ Սիմեոնոյ երկիրը եղած Գաղղիացի Լազարիստ քահանաները քիչ առնէ ի վեր իրենց փէրիներն դէպ ի Դիպէդ բրած ճամբորդութիւնը հրատարակած են, ուր որ երբեմն ամիսի չափ կենալէն ետքը՝ Լոսա նստալ Քի-Շէն արբունի գրկանակին հրամանաւը եւ խուրանցան։ Այլ որ Սէ-Զուէնի մայրաքաղաքը հասան, փոխարքան դիմեցին իր առեւանը կանչելց, ու հինգերորդ իրենց հարցմտրձ մը ընկէն ետքը՝ քանի մը հիմանոս ուսումնականներ առնց սասնաւոր մը ընծայեցին, իրենք զիրենք առելի յարդի ու գարմանալի ընելու համար։ Նոքը ասոնք մէկ մեծ պաշտօնեաներ մը յանձնելով՝ հրամայեց որ դիրենք մինչեւ Մաքաոյ տանի, եւ իրեր կայսեր տեղեկութիւն մը գրեց, որուն ստոյգ օրինակը Սէ-Զուէնին քրիստոնեաներին մէկը առնելով՝ Տ. Հիւբիին խաւրեց, որն որ Մաքաոյ մնացած էր։ Այս յարեցաշրջ Քարոզիչը, Կ՚ըսէ Գաւոնալ սէ Տէզա, աս թղթին օրինակը իր ընկերակիցին Տ. Կապէին յանձնեց, ու ան ալ Տ. Սամուելաւս Փուլիէնին առաւ, որն որ Դագղիոյի համալսարանին մէջ Սինեացւոց լեզուին վարդապետ է, ու ապաշնց որ թարգմանէ, որն որ հիմա կը հրատարակենք։

«Խաղաղարար հրամանով մը որուան իշխանութիւնն գորութիւնը. Քի-Շէն ձեզի թարգմանց որ Գա-յուն-սի (այս թանն Ֆրանսէ, Գաղղիական) ասարակներ բռնած ու տնոնց քանի օտար դրքեր ու օտար լեզուս գրուածքներ գտած էր։ Այս ալ ուրիշ ցարած էր որ իրենց խառնամանցան թէ Քաւանի-Դոնկի եւ ուրիշ տեղերու ճամբով մոցրաքաղաքը հասած են, եւ անոնց Շէնկ-Դէնկ դարձ, ու Սոնս կրնկերուն Երկիրը անցնելով Սի-Զանկ (Դիպէդ) հասած են իրենց կրօնքը հոն քարոզելու համար, եւ աս օտարականները բնակեցէ Եաղը։ մէկ պաշտաւանքի մը յանձնած էր որ Սէ-Զուէնի գաւառաց ասնի...։

Բայց որովհետեւ միայն բաւական ասարակներուն Սիմեացւոց լեզուն կը հասկնան, եւ Մանչուրի ու մանկուի լեզուն կրնան կարդալ (եւ խօսիլ), ձեզի հրամայեցաք որ ասոնք բուն Գա-յուն-սի (Գաղղիոյի) բրան։ Այսոր հանար ինձի մէկ արքունի նիրով կերուած հրամանագիր մը խուրեցիր, որուն մէջը հետեւեալ հրամանները կային թէ, «Նոյը որ (աս ասարականները) Սէ-Զուէնի հասնելու ըլլան, պիտ՚ որ դպաշուքիւնամբ ոնոց ճամբորդութեան պարագաները փնտռէ, ու տնոնցնին եւ անցած տեղերնին քննէ, ու ինանց հրամայուքիւնոր յայտնէ։ Ասոնք հասնելուն պէս՝ ինձի տեղեկութիւն մը տա իրենց բանաձեւերը գրէ ու խուրէ։ Ասոր ընդառաջ հրամանները ու դրքերը սա իրենց փայտէ մեռաւելին մէջ դանուած ատրէ բանները քննել տար, նեւ շուտ մը ինձի հարցաւոր տեղեկութիւններ տիրել։ Այս աս արքունի որոշումի քանի կ՚ապրիմ, որ ճանչնաս։ Պատաւ ասիկա. պատաւ ասիկա»։

Այս գրուածքը, կ՚ըսէ Սէ-Զուէնի փոխարքան, զգուշութեամբ փնտռելէի թէ ինչ փոխանակաւ աս օտարականներ հնաւ տեղը կ՚երթան իրենց կրօնքը քարոզելու, այնչափ տարիներ իրենց հարկնելքէն զատ կեցած տեղերին իրենց հարկաւոր եղած սառին ու ամէն օրուան ապրուստը ուրիշից կը գտանեն, ինչպէս համարը երկրին տանն առանց իրենց երկրին գանձարանը կը կենան։ Թէ որպէսզի իրենց հնարամտութիւնը որոշակի տանէ մը տնի, իրենց զարձնայուծներուն իմիրք արդեան է, ու ինչ վախճանի համար մեկեզ Դիպէդ կ՚երթան։

Գրած ծանօթութիւններէն իմացայ որ աս օտարականները զանազան տեղեր կ՚երթան իրենց կրօնքը քարոզելու, եւ մեկ իրենց տարբերութիւնը տեսնելու համար է։ Թէ որ ճամբան եղած տեղերին կը վարեան ու իրենց հարկաւոր եղած ապրուստը կը պակսի, իրենց ազգին Մաքաոյ նոսոյ հոգաբարձութիւն կը գրեն, ու ան ալ շատ մը ասոկ կը իրեն իրենց հարկաւորութիւնը տեսնելու համար։ Միսիոնէրայոյ երկրին քարոզարանաներն մէջ նոյն աշխարհքէն մարդիկ կան, որոնք իրենց հայրենիքէն հեռացած են կրօնքը քարոզելու համար. ու տունց մէջը մեկը չգտնուիր որ բարիք ընելու չտրդ որն։ Ասոնց վախճանը ան է։ Ամէն յիշեր իրենց զարձուցած մարդիկներուն ոչ իւր ոչ տեսնելը։

Թէպէտ ասոնց Դիպէդի մէջ ըրած ճամբորդութիւններուն վախճանը՝ կրնայնին հոն քարոզել ու Լաքը Ներրի ճամբով իրենց երկիրը դառնալ էր, բայց որովհետեւ Պոնտուդի (Դիպէդի) լեռներուն մէջ բաւական հնարութիւն չունին, դեռ չեին կրցած հոն գառնալ։ Այս միջոցին մէջ Սիմեացւոց բարձր պաշտաւանքը որն որ Դիպէդին գլխաւոր քաղաքը կը նստի, հրամայեց որ հարցափորձ մը ընէ, որուն համար արդէն ուղարկուցան ու Սէ-Զուէնի խուրեցան։

Իրենց փայտէ տեսակը բացի ու մէջի տարբ լեզուով գրուած ճամբորդներն ու գրքերը քննելէ։ բայց չկրցայ մէկ գտնել որ ոն դիրը կարող ըլլայ կարդալ ու հասկնալ։ Այս բանիս համար երբ որ օտարականներուն հարցուցի, բան որ տունը գնտնուայ ճամբորդներ ու իրենց տեսութիւնները վերադարձնելու համար գրուած հատուածներ են։ Այս ալ ուրիշ մեկ բան մը չէ, դեռ չեին կրցած հոն գառնալ։ Այս միջոցին մէջ Սիմեացւոց բարձր պաշտաւանքը որն որ Դիպէդին գլխաւոր քաղաքը կը նստի, հրամայեց որ հարցափորձ մը ընէ, որուն համար արդէն ուղարկուցան ու Սէ-Զուէնի խուրեցան։

Իրենց փայտէ տեսակը բացի ու մէջի տարբ լեզուով գրուած ճամբորդներն ու գրքերը քննելէ. բայց չկրցայ մէկ գտնել որ ոն դիրը կարող ըլլայ կարդալ ու հասկնալ։ Այս բանիս համար երբ որ օտարականներուն հարցուցի, բան որ տունը գնտնուայ ճամբորդներ ու իրենց տեսութիւնները վերադարձնելու համար գրուած հատուածներ են։ Այս ալ ուրիշ մեկ բան մը չէ, դեռ չեին կրցած հոն գառնալ։ Այս միջոցին մէջ Սիմեացւոց բարձր պաշտաւանքը որն որ Դիպէդին գլխաւոր քաղաքը կը նստի, հրամայեց որ հարցափորձ մը ընէ, որուն համար արդէն ուղարկուցան ու Սէ-Զուէնի խուրեցան։

Իրենց փայտէ տեսակը բացի ու մէջի տարբ լեզուով գրուած ճամբորդներն ու գրքերը քննելէ։